

Hooggeëerd Publiek! Het circus in de beeldende kunst 1900-1950

Opening 18 juli 2021

Linda Modderkolk

Het feit dat Deurne 1300 jaar bestaat was voor dit museum een mooie gelegenheid om een aspect uit het leven van Hendrik Wiegersma te belichten waar nog niet heel veel aandacht voor is geweest. Namelijk zijn passie voor archeologie. Het is een familietoonstelling geworden waarmee we jong en oud aan de hand van bijzondere vondsten uit de Deurnese bodem iets laten zien over het leven van vroeger.

Het was aan het begin van de jaren 20 dat Wiegersma een interesse in archeologie opvatte. Dit vlammetje werd aangewakkerd door verhalen van zijn zwager Mathé Daniëls. Daniëls was stadsarchivaris in Nijmegen en vertelde hier in De Wieger graag over het Romeinse verleden van de stad.

Wiegersma begon een verzameling aan te leggen. Hij kreeg regelmatig oude voorwerpen van zijn patiënten. En ook boeren uit de omgeving wisten hem te vinden als ze weer eens iets uit de grond haalden tijdens het ploegen.

Wiegersma vond natuurlijk ook zelf dingen, hier op het terrein van de Wieger, maar ook elders in Deurne en omgeving. Alles werd hier zorgvuldig bewaard.

Maar Wiegersma was geen echte archeoloog. En als arts met een drukke praktijk had hij ook helemaal niet het geduld en de tijd om elk object grondig te bestuderen, laat staan om te zorgen voor een goede registratie van vindplaats en eventuele bevindingen. Bij veel voorwerpen uit zijn verzameling is het dan ook gissen naar hoe oud het precies is, waar het is gevonden en hoe het in zijn bezit is gekomen.

Wiegersma hield zich weliswaar maar enkele jaren intensief bezig met archeologie, maar zoals bij alles wat hij in zijn leven ondernam, deed hij dat wel met hart en ziel.

Hoe gedreven hij was en hoe serieus hij zijn hobby opvatte blijkt wel uit de volgende anekdote. Bijna honderd jaar geleden redde Wiegersma namelijk een heel prehistorisch grafveld in de buurt van Uden van de vernietiging. Toen hij hoorde dat het grafveld omgeploegd zou worden, kocht hij een groot stuk van de grond om opgravingen en onderzoek mogelijk te maken.

Dat archeologie een vak is ondervond de dokter aan den lijve toen hij in al zijn enthousiasme zelf begon met graven. Al bij de eerste schep in de aarde stootte hij een urn uit de ijzertijd aan gruzelementen. Zijn zwager keek lijdzaam toe en schreef later vergoelijkend over het incident: 'als mijn zwager iets voor heeft is er niets tegen te doen'. Wiegersma besloot het werk toch maar aan professionele archeologen over te laten.

Dankzij bemiddeling van Daniëls kwam hij in contact met de directeur van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, de heer Holwerda. Hij kreeg toestemming van Wiegersma om de opgravingen te verrichten. De archeologen van het museum vonden maar liefst 38 grafheuvels met urnen, crematieresten en grafgiften op het terrein. De vondsten worden

nog steeds bewaard in het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden en in het Brabants Museum in Den Bosch.

Ook na de opgravingen bleven Wiegersma en Holwerda in contact met elkaar. Wiegersma stelde de museumdirecteur in de jaren twintig geregeld op de hoogte van archeologische vondsten in en om Deurne. Hij schonk het museum objecten uit zijn eigen verzameling en bemiddelde bij schenkingen van anderen en ruilde af en toe iets. Hij werd zelfs gevraagd als regiocorrespondent voor het museum. Een eervolle functie, waar Wiegersma toch maar voor bedankte. Met eenzelfde gedrevenheid en enthousiasme had hij zich namelijk inmiddels op het tekenen en schilderen gericht. Zijn interesse in de archeologie bleef, maar verdween wel wat naar de achtergrond.

Het verhaal rondom Wiegersma en zijn verzameling vormt de kern en de aanleiding van de tentoonstelling. Het is aangevuld met objecten van anderen die nu, honderd jaar later, die passie voor de archeologie delen.

En degene die ik als eerste wil noemen en wil bedanken is Andrew Jones, een amateurarcheoloog uit Deurne. Hij vertelde prachtige verhalen over wat hij zoal vindt als hij op pad gaat met zijn metaaldetector. En over zijn zoektocht naar antwoorden op vragen als waar werd dit voor gebruikt, hoe oud is het, waar komt het vandaan, hoe is het in Deurne terecht gekomen? En wij leven duidelijk in een heel andere tijd dan Hendrik Wiegersma. Want tegenwoordig bestaat er een levendige online gemeenschap. En kun je met vragen en foto's terecht op allerlei internetfora waar je mensen treft die eenzelfde passie delen en die je helpen met het vinden van antwoorden en die jij op jouw beurt ook weer kunt helpen. Andrew heeft ons geweldig geholpen door ruimhartig objecten uit te lenen. Stukken speelgoed uit de 18de eeuw, munten uit de Romeinse tijd, heilighangers, knopen uit Engeland die in de Deurnese bodem terecht zijn gekomen. En de komende tijd laat Andrew hier in de museumtuin kinderen schatzoeken met een metaaldetector. Echt een aanrader als je je kinderen kennis wilt laten maken met archeologie. Misschien springt het vonkje dan ook wel over, net zoals toen bij Daniëls en Wiegersma.

Ook de Heemkundekring droeg een steentje bij aan de tentoonstelling. Dankzij hen zijn er bijvoorbeeld ook kannenbuizen uit de 17de eeuw te bezichtigen. Deze buizen vormden de eerste waterleiding in Deurne.

Ook laten we een afgietsel zien van de Gouden Peelhelm, afkomstig uit het NoordBrabants Museum. Er zijn maar weinig opgravingen die tot zoveel verhalen en speculaties hebben geleid als deze Romeinse helm die in 1911 hier bij Deurne werd opgegraven. Hoe het echt zat kunst u straks zien. De echte helm wordt helaas niet uitgeleend. Het is nu een van de topstukken van het Rijksmuseum van Oudheden, het museum waar Wiegersma zulke goede contacten mee had. Wat zou Wiegersma deze vondst graag hebben gedaan.

En ik bedank graag speciaal nog Sil Bouwmans. Hij was degene die helemaal in het begin, tijdens de voorbereidingen van de tentoonstelling, heeft geholpen door de lange, lange geschiedenis van Deurne in overzichtelijke tijdvakken in te delen met daaraan belangrijke kenmerken en gebeurtenissen gekoppeld. En ook in de maanden daarna kon ik altijd met mijn vragen bij hem terecht. Dus Sil, bij deze, bedankt voor je hulp!

De titel van de tentoonstelling Kijk nou eens! drukt de verbazing en het plezier uit die Wiegersma gevoeld moet hebben iedere keer als hij een eeuwenoud voorwerp in handen kreeg – of hij dat nu zelf had opgegraven of had gekregen. Hopelijk delen jullie die verbazing en het plezier als jullie straks door de zaal lopen en een archeologische tijdreis door Deurne maken – van de prehistorie tot nu.